

Cerkveni Glasbenik

Glasilo Cecilijinega društva v Ljubljani.

Izhaja po enkrat na mesec in velja za celo leto z glasbeno prilogo vred 5 kron, za cerkve ljubljanske škofije 4 krone, za dijake 3 krone.

Uredništvo in upravnništvo: Pred Škofijo št. 12, I. nadstr.

O cerkveni pesmi.¹⁾

I. Velike težave.

Zakaj ni dosti lepih cerkvenih pesmi? Kako da so svetne pesmi v umetnostnem oziru navadno dostojnejše ko cerkvene?

Število slovenskih nabožnih pesmi je silno veliko. Če štejemo samo take, ki se res pojo, jih dobimo okrog 1000! A če izločimo vse, kar ni dovolj dostojno za cerkveno petje, se število skrči približno na četrtno, in če v tej četrtnini iščemo vsestransko dobrih, jih odpade spet do 70 odstotkov. Koliko več je dobrih v svetni poeziji!

Vendar ni čudno.

Pesniki se vzdajajo ob svetnih časopisih in za njih namene. Na duševnem obzorju tukaj vzgojenih pesnikov je pa cerkvena pesem malenkostnega pomena. Zlagali so doslej take pesmi večinoma preprosti organisti, brez vsake šole, in duhovniki iz stiske, za najnujnejše potrebe, vsi pa brez vaje. Blaž Potočnik, pesnik in skladatelj, je med njimi najboljši; njemu se imamo zahvaliti, da smo za cerkev skoro bolje preskrbljeni ko drugi narodi, a zaslužni mož je vendar skoro pozabljen; dijak komaj še sliši njegovo ime.

Kaj pač more pesnikom dati Cerkev? — Drugod je delo laglje; pesnik je po svetnem časopisju le malo vezan; z lahkoto zloži pesem, ki jo odobri umetnost in čaka ga honor in honorar: Cerkev pa ima za pesnika vse polno vezi, in če pesnik tudi zloži lepo pesem, nihče ne poprašuje za umetnika; v molitvenikih se niti njegovo ime ne tiska.

Pa tudi pesnik, ki mu ni za ime ali denar in ki Cerkev ljubi, ne more lahko zlagati cerkvenih pesmi. Pravi umetnik namreč nerad dá iz rok delo, ki ni vseskozi umetnina, a Cerkev in skladatelji zahtevajo toliko, da je zares izredno težko, sestaviti vseskozi dovršeno cerkveno pesem. Umetnost namreč zahteva, naj bo pesem lepa organska celota, ki se kot cvetlica razvija do cveta, in njeni sestavni delci zato ne morejo biti lahko izenačeni po števnem ali časovnem merilu. Skladatelj pa se za te težave ne meni, on hoče imeti kitico, ki se more peti; in še več, pri kitični

¹⁾ (1915) Bonatis iz „Škofijskega lista“. Prinašamo ta izvrstni sestavek v „C. Gl.“ zato, ker bo tudi skladateljem in pevovodjem silno koristen. Op. ur. 1915. 10. 15. 1915

pesmi zahteva, naj se vse naslednje kitice uklenejo v vezi prve kitice: ritem, število zlogov, cezura, jakost in barvenost izraženih čuvstev — vse to naj bo po vseh kiticah enako! Kako naj se v teh verigah pesem razvija, kako naj napreduje? Posledica teh težav je, da so ravno cerkvene pesmi v umetnostnem oziru navadno slabše.

Izkušnje potrjujejo, da skladatelji uglasbujejo tudi manj vredno besedilo, bolj umetnostne pesmi pa puščajo v tihoti. Toda ne smemo jih obsojati; manj vredne pesmi je najbrž zložil v umetnosti nepoučen človek, a zložil jih je na melodijo in je zato našel tisto lastnost, ki jo mora imeti pesem za petje.

Primeri slabejših tekstov, ki se pa lahko pojo:¹⁾

Glasno zapojmo, čast povzdiguemo, v belem je kruhu sam Jezus skrit.	Ali: Kaj se vam zdi, pastirčki vi, al' ste kaj slišali? Oj srečen čas zdaj gre na nas: Mesija se rodi.	Ali: Prelepa je Čateška fara, še lepša je Zaplaška gora: Marija na tronu sedi, okolj se ozira na vse strani!
--	---	--

Zakaj ne bi tudi pravi pesniki mogli zadeti cerkvene pesmi? To hočemo in moramo doseči. Prave pesnike je treba opozoriti, kakšne lastnosti mora imeti pesem za petje, in ti nam bodo ustvarili boljših pesmi. Velike so težave, a nepremagljive niso.

Ali ne bi dobili lepih pesmi, če bi pesniki popravili stare pesmi? — Pesniki sami najbolj vedo, da je to težka stvar; vrhutega vsaka popravljen pesem moti tiste pevce, ki znajo staro besedilo na pamet. V poročilu slov. hrv. kat. shoda (str. 89 in 90) je povedano, zakaj so bile nekatere izpremembe potrebne, glede na novo popravljanje pa je bila soglasno sprejeta resolucija:

„Nabožne pesmi, katere so že udomačene, zlasti te, ki so se razširile po novi Ceciliji in Ljudski pesmarici, naj se v besedilu več ne izpreminjajo, dokler se za izpremembo ne odloči kak večji zbor veščakov. Zmožni pesniki naj rajši zlagajo lepše nove pesmi“.

2. Pomen cerkvene pesmi.

Cerkvena pesem je vredna ljubezni in truda, bolj ko vsa druga poezija. Ima najvišji cilj: človeško srce dvigati k Bogu, viru lepote; ima moč, da v žalosti razvedruje s čisto radostjo; ima uspeh, da trda srca obrača k lepemu življenju in nedolžna srca ohranja v čednosti. Plačilo, ki ga pesniku daje svet, je nižje vrste; sami ne govoré radi o njem, ker bi jih poniževalo. Čast, ki jo prejemajo od sveta, je majhna in minljiva. Črnilo v časopisju se posuši, papir zrumeni, v nekaj letih ali mesecih je pesem pozabljena: lepo cerkveno pesem pa pojo zbori najblažjih ljudi skozi stoletja; pesem jih vedri, tolaži, radosti in vodi v neminljivo življenje.

Zato se hočemo truditi, da se cerkvena pesem povzdigne.

¹⁾ Nekatere tukaj grajane pesmi so v novejših izdajah izboljšane in dovolj primerne. Op. ur.

3. Odbor za cerkvene pesmi.

V Ljubljani se je v kn. šk. dvorcu v ta namen sešel večji odbor, v katerem so zastopani vsi sloji, kateri utegnejo kaj pripomoči k zaželjenemu uspehu. Skladatelji, pesniki in teologi vsak s svojega stališča pojasnjujejo, kaj je treba cerkveni pesmi, in v tem odboru se bodo nove pesmi tudi presojale.

Po želji tega odbora je dr. Gregorij Pečjak sestavil ta oklic, s katerim se prvokrat obračamo do pesnikov. Tukaj izraženi nazori in nauki o cerkvenih pesmih so se obravnavali v odboru in že sestavljen oklic se je iznova v odboru pretehtal; zato naj ga pesniki ne preslišijo.

Treba je smotrnega dela. Kakor svetni listi mlade pesnike zase vzgajajo, tako jih želi ta odbor vzgajati tudi za Cerkev. Vabimo vse, ki čutijo v sebi moč in veselje do nabožne poezije. Želimo pomoči že priznanih pesnikov, ker ti že poznajo umetnost in bodo prej dosegli, da bo pesem lepa; kličemo pa tudi začetnike, in upamo, da bodo s časom dospeli tem više, čim prej stopijo na to pot.

Pesmi naj se pošiljajo kn. šk. ordinariatu v Ljubljani, in ta bo poskrbel, da pridejo v presojo pred odbor. Nihče naj se pod pesem ne podpisše, ampak naj svoje ime naznani posebe, da bo znano le ordinariatu, ne pa odboru. Če se pesem odobri, se potem z imenom v „Cerkvenem Glasbeniku“ priobči in skladateljem priporoči; tudi neodobrene take pesmi, katerih kritika bo poučna za druge, se bodo tiskale, toda brez podpisa.

Prosimo že v začetku, naj ne bo nihče užaljen, če kdaj tudi taka pesem ne bo odobrena, ki bo boljša kot nekatere dosedanje. Petju se namreč ne koristi, če se ljudstvu odtegujejo že udomačene pesmi in ponujajo vedno nove, ampak s tem, da se znane pesmi spoštujejo in dalje prepevajo, obenem pa širijo vmes samo take, ki so res kaj vredne. Manj popolne pesmi se bodo odobravale le tedaj, če jih bomo kjé bolj pogrešali, a skušali bomo vedno, da dobimo čim boljših.

4. Hitrejši uspeh.

Da pridemo hitreje do boljših uspehov, podajamo tukaj že naprej nekaj nasvetov, ki so se rodili po dosedanjih izkušnjah.

Predstavimo si jasno, kaj hočemo imeti: lepo — cerkveno — pesem za petje. Torej je treba premisliti, kaj mora imeti pesem, da bo prvič lepa, drugič cerkvena in tretjič za petje. Prvo uči umetnost, drugo Cerkev, tretje glasba.

A. Cerkvna pesem naj bo lepa.

Kaj zahteva umetnost, se ne da lahko in na kratko spraviti v pravila. Pozitivne moči, s katero se lepota čuti in umetnina ustvarja, odbor ne bo mogel dajati, to bo pesnikov del. V ocenjevanju poslanih pesmi pa bomo skušali dajati navodila, česa se je pesnikom izogibati.

Prosimo pa nujno, naj se pesniki temeljito odresejo krivične sodbe, da je za cerkev vse dobro; za najvišji predmet se spodobi prava pesniška oblika. Obilica manj vrednih cerkvenih pesmi naj nikogar ne moti, saj teh po veliki večini niso zlagali pesniki.

B. Cerkevna pesem naj bo molitev.

Komu gre sodba. Kaj mora imeti pesem, da bo cerkevna, naj sodijo tisti, ki imajo skrbeti za dostojno liturgijo, in vsi tisti, kateri čutijo blagodejno moč ter vzvišenost cerkvenih molitev.

Direktiva. Vemo, da se na vezano naročilo prav dobra pesem težko zloži; najlepši biseri pesništva so izšli kot dar „od zgoraj“. Kdor torej prejme inspiracijo za kako lepo pesem, naj pesem pošlje, četudi jih imamo morda že dosti podobne vsebine: ako je res veliko boljša, naj tekmuje z dosedanjimi. Poziv pa pošiljamo pesnikom najbolj zato, ker za mnoge prilike pesmi pogrešamo, dočim jih imamo za druge prilike jako veliko.

Direktiva je torej potrebna. Če pa jo skušamo dati, ne grešimo proti pojmovanju umetniške moči: saj je od svobodnega odločevanja zavisno, kaj pesnik premišljuje in kako se sam razpoloži za višje navdihe. Inspiracija je le sklepno dejanje nedogledne vrste pesnikovih sil in teženj.

Zahteve:

1. Cerkevna pesem mora biti pred vsem molitev, in sicer molitev za vernike v cerkvi. Torej se moramo učiti pred vsem iz liturgičnih tekstov.

Ako torej hočem zložiti primerno pesem za kak poseben čas ali poseben praznik, bom skušal prav umeti in globoko občutiti, kar mi predlaga sv. Cerkev za tisti čas ali praznik; ne bom vezan samo na tiste besede, ki jih ima Cerkev, ampak bom skušal dojeti njenega duha. Duhovnik torej premišljuje brevir in še bolj misal. Laik najde 15 najlepših liturgičnih maš v molitveniku „Večno življenje“ (peti natisk); v nemškem prevodu se dobe vse maše v molitveniku „Das Meßbuch der hl. Kirche“ (Scholl). Jako koristen bi jim bil tudi slovenski Goffine. Zaradi pesniške koncepcije jako priporočamo, naj pesniki bero najlepše pesniške proizvode, zlasti latinske himne. Toda povedati moramo takoj, da latinske himne večinoma niso bile zložene za kitično petje, zaradi česar ne ustrezajo vsem zahtevam naših skladateljev. Priporočamo jih tukaj za zgled, kako Cerkev v pesmih moli. Dobre latinske zglede za petje navedemo kesneje.

2. Molitev naj izraža obilje pobožnih čuvstev in naj zbuja mnogotere kreposti.

Cerkev v svojih molitvah srca dviga k Bogu z jako različnimi lepimi nagibi in po visoki lestvici pobožnih čuvstev, dočim so naše dosedanje pesmi precej enolične, za kreposti ubožne, nekatere celo spektakljive.

Pesem, ki si izposodi govorico in podobe od zaljubljenih pesmi, ni za cerkev. Na Visoko pesem se ne moremo sklicevati v opravičevanje takih tekstov. Sv. Cerkev je povedala, da je ona prava učiteljica o sv. pismu. Zatorej glejmo, kako sv. Cerkev porablja Visoko pesem. Preglejmo maše in cerkvene himne. Najdemo vseskozi, da se tekst Visoke pesmi porablja kvečjemu za berilo, ali pa v takem okviru, kjer je nizkotna misel izključena. Sama pa ne sklada takih pesmi in za molitve jih ne uporablja. Ne odobravamo torej takih pesmi, kot je naslednja:

Kje prebiva ljubi moj?
Tički dajte mi peruti,
da do njega poletim:
ribce dajte mi plavuti,
do njega po njih zdrčim...

Ali: Prijatelji, povejte mi,
kod ženin ljubi hodi,
moje srcé in vse želje
ga iščejo povsodi...
...kje se mudi itd.

Besede so vse dostojne. V zvezi pa se misli lahko obračajo drugam.

Še več je Marijinih te vrste. Kot nespotekljiva se poje, pa ni priporočilna:

Veš, o Marija, moje veselje?
Veš moje želje? — ljubil bi te!

Vedno pri tebi hotel bi stati...
Ljubljena Mati — zavrzi me ne.

Izključeno bodi vse, kar more že brez perversnosti spominjati na nižjo čutnost ali vsiljevati spomin na svetno ljubezen. Na primer:

Jezus, moje poželenje.

Ta izraz se navadno rabi za grešno strast; v tej pesmi ga obsoja tudi kontekst, v katerem deklica vsled poželenja

želi objeti ženina,
ljubljenega Jezusa.

Kadar besede dobe slab pomen — morajo iz Cerkve ven. Zato je morala iz litanij tudi sicer lepa beseda „Mati prečudna“.

Brez graje so sicer pesmi, ki izražajo hrepenenje po sreči, po zveličanju, po nebeški družbi itd. Toda če se to izraža le s podobami, ki so drugače egoistične ali hedonistične, in če se pesem za pesmijo vrsti z vedno isto vsebino, ki drugače lahko izraža egoistično teženje, je gotovo napačno. Primeri:

Jezus, kdaj bom tam prebival,
kamor duša poželi,

kdaj sladkosti tvoje vžival
v morju večne bom časti?

Ali: Sladko je pri tebi biti...

Ali: Pomagaj, da lažji
nam bude naš stan,

da dobro nam pojde,
ko sodnji bo dan...

Novi pesniki naj zajemajo še druge bogate vsebine iz zaklada krščanskih čednosti. Jezus je naročil, da bodi naša prva prošnja: Posvečeno bodi tvoje ime; druga: naj se širi božje kraljestvo; tretja: naj se zgođi božja volja. Žalostno je, da takih višjih nagibov pesmi dosti ne poznajo.

(Dalje prih.)

Bistvo in namen cerkvenega petja; sedanje določbe o njem.

(Referiral pri konferenci Sodalitalis Ss. C. J. v Trebnjem dne 10. februarja 1915 Henrik Povše, župnik na Čatežu pod Zaplazom in nadzornik organistov v trebanjski dekaniji.)

Naš Izveličar je rekel: „Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega srca, iz vse duše, iz vse misli; ta je največja in prva zapoved.“ Ta ljubezen pa naj ne bo le v srcu, ne le v besedah, ampak posebno v dejanju. Če Boga ljubiš, stori, kar je ukazal, opusti, kar je prepovedal. To je ljubezen božja, da izpolnjujemo njegove zapovedi. (1. Jan 5. 3.).

Če smo dolžni pokorščino Bogu, smo jo dolžni tudi od njega ustanovljeni Cerkvi, katero rasvetljuje in vodi sv. Duh vse dni do konca sveta. „Kdor vas posluša, mene posluša“. Bogu torej moramo služiti, njegovo Cerkev moramo poslušati. Kako mu moramo služiti? To določuje ne naša svojevoljnost, ampak Bog sam in od njega ustanovljena Cerkev.

Bog je določil po Mojzesu vse daritve in ves način češčenja, zato je človek že od začetka Bogu posvetil ne le zunajne darove, ampak tudi svoje telesne in dušne moči; spomin, um, voljo mu je daroval. Vse kar je človeški um lepega ustvaril, vse je od Boga, ki je izvor vse lepote. Od Boga je vsa umetnost in Bogu bi morala služiti. Služi mu pa le ona, katero preveva krščanski duh. Zato so krščanske umetnosti: slikarstvo, kiparstvo, stavbarstvo, glasba umetnosti, ki izvirajo od Boga in vodijo k Bogu.

Bistveni del vsega bogoslužja v katoliški cerkvi je glasba. To umetnost je Cerkev najbolj negovala, ker je edino živa, neposredno do srca segajoča umetnost. Schiller pravi nekje: „Pot ušesa je najdostopnejša in najbližja našemu srcu. Glasba je ukrotila divjega premagalca Bagdada, Murata IV., kjer bi bila Rafael in Correggio brez uspeha izrabila vso slikarsko umetnost.“ Nobena umetnost ni zato z liturgijo tako tesno spojena kakor glasba in petje. Lepo pravi eichstättski škof: Vem pač, da krasna stavba cerkve, bogastvo njenega notranjega okrasja, lepota oltarjev in umetno izvršena mašna obleka nepopisno pripomorejo k slovesnosti bogoslužja; toda višje kakor vse to stoji bogoslužno petje. Vse drugo je priprava in mora biti že izvršeno, ko se prične sv. opravilo, petje pa polni sv. trenutke bogoslužja samega, je takorekoč prazniška svečana oprava, v kateri se naše molitve ali boljše rečeno molitve Cerkve, „umetnine sv. Duha, prikažejo pred božjim prestolom.“

V teh besedah je izražen tudi namen cerkvenega petja. Češčenje Boga, poveličevanje službe božje je namen cerkvene glasbe in cerkvenega petja in sicer tako, da se s tem vname tudi človeško srce in njegov duh k Bogu povzdigne. Bogu v čast done pesmi, orgle in instrumenti, to je prvi namen; v ljudstvu pa vzbujajo pobožnost, to je drugi namen. Vsaka glasba ozir. petje pa ni sposobna, ta dvojni namen doseči. Je pesem, ki stori človeka žalostnega in je petje, ki stori njegovo srce

veselo. V cerkev pa mora brezpogojno petje, ki ima to lastnost, da stori človeka pobožnega. Kakšno bodi torej cerkv. petje in cerkv. glasba sploh?

Že Benedikt XIV. je pisal v encikliki „Annus, qui hunc vertentem“ 19. febr. 1749: Cerkv. petje naj bo tako urejeno, „ut nihil profanum, nihil mundanum aut theatrale resonet.“ — Cerkev je natančno predpisala obrede pri sv. maši, predpisuje barvo, tvarino in obliko cerkvenih oblek, določa čas in kraj, vse gibanje mašnikovo; določeno je, kaj naj se moli tiho, kaj glasno. Vse to izpolnujemo natančno. Točne predpise je izdala Cerkev tudi glede cerkvenega petja in glasbe pri službi božji in to je zdavnaj.

21. februarja 1643 je izdala Congreg. Rituum dekret, kjer ukazuje: ni dovoljeno tekst sv. pisma spreminjati, krajšati, premeščati besede in pomen spreminjati, da se kompoziciji prilega, tako da se zdi, kakor bi sv. pismo služilo glasbi in ne glasba sv. pismu.

Ista Congr. Rituum je l. 1884 odredila: Vsaka glasba je prepovedana, v kateri se le en zlog liturgičnega teksta izpusti, premesti, razkosá, prevečkrat ponavlja ali nerazumljiv postane. Točna določila o cerkveni glasbi je izdal v novejšem času sv. Oče Pij X. v Motu proprio „Inter muneris pastoralis“ z dne 22. novembra 1903. Na podlagi teh določil mora cerkvena glasba biti:

1. sveta: radi kraja, kjer se proizvaja (hiša božja); radi časa, daruje se najsv. daritev in ljudstvo je v molitev zatopljeno; radi namena: čast božja in vnemanje src. Nič posvetnega, nič teatralnega, kot se je n. pr. primeril slučaj v Santiago na Španskem na sv. večer, kjer so v cerkvi jedli, s kozarci trkali itd., godba na koro pa je zaigrala: Zu Lauterbach hab' ich mein Strumpf verloren.

P. Jung S. J. popisuje na Francoskem izšlo zbirko Cantica Sion. V njej se nahaja naša cesarska pesem kot Tantum ergo, Kreutzerjeva: Schon die Abendglocken klangen iz opere das Nachtlager von Granada, Mendelsohn: Leise zieht durch mein Gemüt kot Regina coeli, Mozartova framasonska: Brüder reicht die Hand zum Bunde kot Lauda Sion.

2. prava umetnost, da more vzbujati prava čuvstva.

3. splošna; pokoriti se ima splošnemu znaku cerkv. glasbe vsaj v toliko, da ne napravi neugodnega vtisa na tujega poslušalca.

Motu proprio Pija X. določa:

1. Pri peti sv. maši naj se poje vse v latinskem jeziku; pri tihih se lahko poje v domačem.

2. Gregorijanski koral je sveta, umetnostna, cerkvena glasba; častitljiva radi starosti; ta zasluži v cerkvi prvo mesto.

3. Goji naj se tudi ljudsko cerkveno petje. Določila glede stalnih in spremenljivih spevov so v brošuri izdana od preč. kn. šk. ordinariata za organiste in v sinodi II. pg. 56. seq.¹⁾ Referent jih kratko omenja. Posebno malo se izpolnjuje pri nas določilo, da je pri petih črnih mašah prepovedano preludirati, in je dovoljeno le petje z orglami spremljati.

¹⁾ Iz zadnjega časa je še prav posebno važna okrožnica prevz. g. knezoškofa ljubljanskega, dr. Anton Bonaventura Jegliča o cerkveni glasbi. Op. ur.

Pri poročilu o izvršeni dekanijski inšpekciji organistov je omenjal g. referent sledeče: Življenje organistov v dekaniji je splošno zadovoljivo, istotako tudi razmerje njihovo do duhovnikov. Nekaj jih je strokovno slabo izobraženih. Mnogi so zaostali; zato predlagam, naj bi se za organiste napravili obligatorični tečaji 2—3 dni, kjer se jim v spomin pokliče, kar so se v šoli posebno glede vodstva petja učili, pa že pozabili in se zanemarili. Stroške naj povrnejo cerkve. Koral se veliko premalo in le semtertje goji. Cerkevni zbori. Skrb zanje! Skušnje le po dnevi, pa redne. Orgle. Nekaj je zelo zapuščanih, treba osnažiti in uglasiti. Strôški so minimalni. Kor bodi če le mogoče za pevce same ali vsaj zaprt prostor na njem. Vsak kor imej omaro za skladbe! Istotako inventar muzikalij po tvarini razvrščen z zaporednimi številkami in župnim pečatom; istotako dnevnik.

Organistom, posebno manj izurjenim, ne pustite, da bi fantazirali; igrajo naj dobre preludije iz zbirk.

K dodatni prilogi Cerkvenega Glasbenika 1915, št. 5 in 6.

(jk)

(Konec.)

Bolj zanimivo je vprašanje: Zakaj in od kdaj so prepovedane vsopredne kvinte.

Vedno ni bilo tako in sledovi nekdanje prvotne rabe so še ostali v „rogovih“, „Mozartovih“, „nameranih“ etc. kvintah. Gvidon Areški imenuje kvinte harmonije in postope v kvintah naravnost prijetno muziko. Ali danes so vsopredne kvinte po vseh knjigah in celem svetu strogo prepovedane. Utemeljiti to prepoved teoretiki niso nikdar prav mogli; zakaj samo to, da so taki postopi nelepi in da se slabo (grdo) slišijo, še ni dokaz, kakor tudi ne trditev, da izgubita tona, ki tvorita kvinto, mnogo svojega učinka, ker ne nastopata vsak zase dovolj samostojno; kvinta da je namreč (po analogiji alikvotnih tonov) v razmerju do osnovnega tona samo še nekak alikvotni ton, ki sam zase ni več samostojen, temveč se naslanja na osnovni ton, kateremu služi v močnejšo okrepitev ter mu sploh pripomore do večje izrazitosti (Schattierung). In če so paralelne kvinte prepovedane, zakaj niso iz istega razloga prepovedane tudi paralelne kvarte (ki so kakor znano dovoljene, če jih le krijejo spodaj še terce)? Vsaj vsebinsko tvorijo kvarte prav iste harmonije, kakor kvinte. In dalje, če so paralelne kvinte tako izključno prepovedane, zakaj niso prepovedane ravno tako paralelne oktave (ki so kakor znano semintja dovoljene v okrepitev tona), zakaj niso še bolj prepovedane paralelne terce in sekste, ki so zadobile čast in pravico konsonanc dosti pozneje in ki so ostale kljub vsej protekciji glede konsonančne cene mnogo manj vredne kot kvinte; kvinta stoji v vrsti alikvotnih tonov z ozirom na osnovnega na drugi, terca šele na četrti stopnji. Vsi ti ugovori in razlogi so upravičeni; saj so logična in naravna posledica najstrožje teorije, in imajo tudi moč, da omajajo nasprotno mnenje.

Razvidno je torej po vsem, da sama teorija nikakor ni mogla tako ob veljavo djati paralelnih kvint, ker so ravno same na sebi popolnoma dobre. Kriva vsega njenega tolikega ponižanja je največ praksa, raba! Usus tyrannus!

Preobrat se je izvršil obenem z razvojem in upeljavo večglasnega petja. Predočimo si v kratkih potezah razvoj večglasnega petja! Pri uporabi sredstev so imele vedno konsonance prednost in med temi zopet one, ki so popolnejše. Način pevanja je bil mnogovrsten; pevali so najprej posamezni (solo), ali to ni trajalo dolgo. Notranja potreba in nagon do sodelovanja sta kmalu dovedla do večglasnega

(v nepravem pomenu besede) petja. V takem večglasnem zboru so zopet peli ali vsi v istem glasu (strogi unisono), če so bili vsi glasovi tudi iste vrste in iste barve, n. pr. vsi glasovi ali nizki moški, ali nizki ženski, ali visoki ženski, ali visoki moški i. t. d., ali pa so spremljali melodijo, če je bil njen obseg in njena leža srednja, ne previsoka in ne prenizka ter so sodelovali mešani glasovi, v oktavi, najbližji in najboljši konsonanci. Če je bila leža pesmi za visoke moške oziroma ženske glasove prenizka, ali za nizke moške oziroma ženske glasove previsoka, tedaj je zopet naravni čut izbral novo sredstvo: poslušili so se druge najboljše konsonance kvinte, ter spremljali melodijo v kvintah oziroma kvartah (brez terc seveda). Ta način je bil kot prvi, ki je predstavljal v nekem oziru večglasno petje, zelo v rabi in iz njega se je razvil takozvani kvarini oziroma kvintni organum. Opisana pot razvoja je bila naravna v vsakem oziru: v harmoničnem, ker so rabili le konsonance (najprej unisono, potem oktavo in kvinto) in obenem v glasovnem, ker so rabili one intervale, ki so utemeljeni že v naravni razliki obsežnosti človeškega glasu. Terco so priznali in začeli rabiti pozneje, ravno tako stransko in nasprotno postopanje glasov. Ali ravno tukaj je moralo priti do preobrata; možnost, poleg unisona, oktave in kvinte rabiti tudi terco, poleg vsporednega še stransko in nasprotno postopanje glasov, oboje je neskončno obogatilo do tedaj tako skromna harmonična sredstva, ki so bila vrhutega še tako okorna in omejena. Dejstvo, da se dajo terce, stransko in nasprotno postopanje (princip polifonije) glasov v harmonične namene tako mnogolično uporabljati, da skoraj brez vsake izgube pogrešimo oktave in kvinte, potem vesela zavest, da moremo poleg obrabljenih oktav in kvint rabiti še kaj drugega, novega, pridobljenega po lastnem prizadevanju, in končno neka samozavest v precenjevanju lastnih zaslug in nehvaležnost v podcenjevanju zaslug prednikov: vse to je sčasoma popolnoma izpodrinilo staro prakso in jo proglasilo polagoma za nelepo in slabo, nazadnje za nedovoljeno. Vsled dolgotrajne rabe novih intervalov in popolnega zanemarjanja vsled tega zastarelih oktav in kvint se je moralo tudi uho prilagoditi novemu načinu in novim pravilom; in se je tudi: začelo je smatrati za napačno to, kar je bilo v resnici in samo na sebi pravilno in dobro. Nova pridobitev je postala pravilo in nova navada zakon. *Consuetudo altera lex*. Kršiti novi red je bilo odslej pod strogimi zakoni prepovedano.

Natančneje o vsem glej: Schönberg, *Harmonielehre* str. 69 in nadslednje, kjer tudi najdejo v tem pogledu koristne nasvete vsi: učenec, učitelj in komponist.

Naši organisti in glasbeniki v vojski.

Gosp. Emil Vidrih, organist pri oo. kapucinih v Reki, sporoča iz bolnišnice v Košicah na Ogrskem, da se mu rana dobro celi in upa kmalu popolnoma okrevati. Dne 19. avgusta je poročal sledečo zanimivost: 15. t. m. smo imeli pri nas mašo, a nič organista, zato sem se usodil jaz sam svirati in peti. Spočetka sem pel hrvatsko, potem Ave Maria latinsko, nazadnje Vašo evhariistično iz „C. Gl.“ 1915., 2. števil. „Ti sam Gospod“. — Samemu se mi je zdela ta zmes malo čudna, a spomnil sem se psalma: „Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.“

Orglarski učence Anton Bogovič sporoča iz Galicije: „Udano si Vam usojam naznaniti, da se nahajam po trimesečni vaji na severnem bojišču, kjer streljamo noč in dan na Ruse. Jaz sem do zdaj še zdrav, hvala Bogu, in upam še kdaj nazaj dospeti.“

Ljubljčan H. Hirschman, jurist in nadarjen glasbenik, sedaj kadet pri vojaki, je pisal uredniku „C. Gl.“ iz Admonta na Štajerskem pred odhodom na bojišče sledeče pismo, ki zasluži, da ga izve tudi širša javnost:

„Prečastiti! Prišel je oni veliki trenutek, v katerem misli človek na smrt in življenje in v katerem vidi le vprašanje. Davnaj sem vedel, da sem tudi jaz odločen za boj, a sedaj me je presenetilo — ker je prišlo telegrafično. V soboto sem bral telegram in v nedeljo sem bil že pri marškompaniji.

Prečastiti! Ne upam se tega velikega čara premostiti brez Boga — ker sem brez njegove pomoči v rokah smrti. Smrt je nekaj čudno groznega — a vendar nekaj lepega. In lepa je, če se posluži človeka v boju, ko ga dobi gotovo pravičnega, lepega. In ne bojim se je; celo prepričan sem, da se vrnem nazaj zdrav.

Kako se tu pri „marškompaniji“ strinja vse lepo v eno, veliko, v en sam namen. Vsi smo eno; toliko je tu življenj, ki so v naših rokah in odgovornost imamo mi. Tega me je groza. Kaj, ko bi imel nesrečno idejo, nesrečno roko in kdaj vse te može, očete pripeljal v pogubo. Koliko slovenskih mater in otrok bi me obsojalo — preklinjalo! Zato mi bo večja skrb življenje mojih mož, kakor pa moje lastno.

Zato, prečastiti, prosim tudi Vas, da se me kdaj spomnite pri molitvi. Ne vem, če bo veliko prilike moliti v boju — ker se mora silno pozornost vedno obračati na boj. Čim več jih moli, tem milostljiveji bo naš Gospod vseh vojska. V zaupanju na njegovo dobroto in milost bom zapustil notranje dežele in odšel v božji volji pred sovražnika.

S spoštovanjem udani H. Hirschman, kadet.“

Dopisi.

Šempeter pri Novem mestu. — Mislim, da sem eden izmed najstarejših naročnikov Cerkv. Glasbenika, zato prosim slavno uredništvo, naj mi dovoli par besedi.

Igram že 41 let in sem sam doživel velikanski napredek v cerkveni glasbi. Da, velikanska je razlika med mojim nastopom in sedaj. Za primer naj služi samo to, da smo takrat peli mesto Requiem slovenske Dolinarjeve pesmi kot na pr.

Ta mož je dolgo časa hiral,
Čutil v seb' bolezen to, itd.

in sedaj pa prinaša Cerkv. Glasbenik Hochreiterjev Requiem. To je pač razlika.

Doživel sem, kako so po vrsti nastopali skladatelji, kako smo z veseljem pozdravili mladega Hladnika in kako smo polagoma prišli do najnovejših, najmodernejših skladateljev.

Ves ta čas, razun dveh letnikov, sem naročnik Cerkv. Glasbenika. Težko sem ga vedno pričakoval in sem ga z največjim zanimanjem in veseljem prebiral. In njemu se imam tudi zahvaliti za svoj lastni napredek. Vsakokrat sem se takoj vsedel k harmoniju ter zaigral pesem, ki je bila v prilogi. Bile so res lepe, praktične stvari.

Tako je bilo do zadnjega časa. Sedaj pa se je začelo preresetavati na vse strani, kaj je pravzaprav naloga Cerkv. Glasbenika. Nekateri pravijo: „To naj bo praktičen list.“ Vi gori v Ljubljani pravite: „To naj bo list, ki ne gleda ne na levo, ne na desno, ampak ki gre naprej za najmodernejšimi skladatelji.“¹⁾ Zopet drugi želijo, naj bi bil list v prvi vrsti zato, da se v njem vadijo mladi komponisti.

¹⁾ To pač ni res. Kajti skladeb v najmodernejšem cerkvenem slogu je bilo do sedaj v Cerkv. Glasbeniku pač še jako malo: morda edini Hochreiterjev Requiem. Sicer smo pa bili večinoma bolj srednje moderni, česar nam noben pameten glasbenik ne more zameriti. Tudi v zadnjih sedmih letih je bilo za praktično potrebo obilo gradiva. Kdor tega ne vidi, je slep. Op. uredništva.

S prepričanjem pa lahko trdim, da nas je sedaj večina naročnikov, ki nismo zadovoljni z Glasbenikovo „Prilogo“. Prav je, da gre list naprej, kot je šel vedno in je bil zato mnogim najboljša šola, toda sedaj hoče preskočiti naenkrat par razredov, mi smo pa bolj trde glave, moramo pa sedaj repetirati, ker le nekateri so taki talenti, ki so mogli preskočiti tako hitro v oni razred, kjer se uči Hochreiterjev Requiem. Eden najboljših slovenskih organistov in komponistov se je izrazil: „Da more kdo igrati Hochreiterjev Requiem pravilno, mora biti virtuoz, ako ga pa hoče igrati in peti, pa največji umetnik. Takih imamo pri nas malo. Kdor pa misli, da je tako učen, naj si ga pa od skladatelja kupi, nam pa naj se v Glasbeniku poda kaj prebavljivega za želodec in ušesa.“¹⁾

Tako torej, glasba je silno napredovala. V čem smo pa še napredovali organisti v 40 letih?

V prvi vrsti je napredovalo delo, da, lahko trdim, da se je delo več kot podvojilo, naj si bo cerkvenikovo, kot tudi organistovo. Na tem mestu naj bo tudi povedano, da nekateri zlasti mlajši duhovniki dobro skrbijo za vedno novo delo, malo pa za organistov žep.

V drugi vrsti pa je napredovalo število paragrafov in postav. Enkrat nam kdo da 10 zapovedi, drugi 9, eden za same organiste, drugi tudi za pevce, tretji pa celo za cerkvenike, da ne smejo predolgo v kuhinji čakati na mašno vino.

Dobili smo do tega časa tudi nadzornike. Nikakor nisem zoper inšpekcijo, omenim to le, ker je že nov paragraf. Saj inšpekcijo sem dobro prestal in upam, da me je g. nadzornik v vseh točkah pohvalil, razven v 5. točki glede organistovskega zasebnega življenja.

Da, to je točka, v kateri v 40 letih organisti nismo nič napredovali, to je naša plača! Veliko se je storilo za glasbo, veliko tudi za dolžnosti organistov, toda ni ga bilo, ki bi nam bil izboljšal plače. Začeli smo govoriti o organizaciji. Zbrali smo se tudi večkrat v Ljubljani „gospodje“ organisti. Bili so nekateri celo lepo oblečeni, toda če bi bil kdo razmišljal o naših žepih in morda želodcih, bi bil kmalu imel sodbo o tem stanu.

In na tistih sestankih, kaj smo dosegli? Lepo so govorili, prav lepo tudi nekateri duhovniki in stavili razne predloge. Končni predlog je bil, naj vsak organist plača 4 krome za začetek organizacije.²⁾ Seveda presenečenje, in mnogo jih je dolžnih ostalo, kar sem na lastne oči videl.

¹⁾ Za odgovor naj velja, kar smo že v prejšnji opombi povedali. — Tu dostavljamo le še, da ni potreba, da bi vsak organist že kar danes ali jutri izvajal v cerkvi Hochreiterjev Requiem. Da je pa že študij sam tega dela bil mnogim v veliko veselje pa tudi v izpodbudo za napredovanje v glasbi, to konstatiramo na tem mestu resnici na ljubo. Na drugi strani pa prosimo vse tiste, ki jih je Hochreiterjeva skladba kakorkoli motila v njih konservativizmu in spravila v slabo voljo, naj nam to blagohotno oprostite. Zagotavljamo jih, da „C. Gl.“ nikakor ne namerava prinašati odslej naprej samo skladeb po slogu tako izredno novih in v izvedljivosti tako izredno težkih kot je bila omenjena, ampak da bodo kakor dosedaj, tako tudi v bodoče izhajale skladbe raznih lažjih in težjih slogov. Dokaz temu današnja priloga; sicer sta pa tudi med izhajanjem Hochreiterjevega Requiema izšla v „Cerkvenem Glasbeniku“ dve dodatni prilogi z lahkimi in — mislimo — da povsem primernimi skladbami.
Op. uredništva.

²⁾ To se je morda dogodilo kedaj v prvih povojih organistovske organizacije, ker po sedanjih pravilih organistovskega društva znaša pristopnina samo 1 krona.

Da, naša plača je to, v čemur nismo napredovali. Pa tudi to je vzrok, da ni naša glasba še bolj napredovala. Mnogo dobrih organistov je že dalo slovo temu vzvišenemu, pa tako zaničevanemu stanu in se posvetilo drugemu, kot jim svetuje Prešeren:

„Slep je, kdor se s petjem vkvarja,
Kranjec moj mu osle kaže;
Pevcu vedno sreča laže,
On živi, vmrje brez d'narja.“

Franc Rak, organist.

Naše priloge.

Danes prinašamo v prilogi dve mašni pesmi za mešani zbor, zložil Ignacij Fabiani, organist v Šmarjeti v Novem mestu. Skladbi nista težki, a vendar blago boljše vrste. Kot začetnik v kompoziciji zasluži g. Fabiani z objavljenima zboroma vsekako našo pozornost. Na trdi skladateljski poti mu želimo obilo sreče. — Kot drugi vpoštevanja in priznanja vreden začetnik se nam predstavlja Jožef Gašperšič s svojo predigro za orgle „Pred spokorno pesmijo“. Gosp. Gašperšič je letos dovršil maturo na kn. škof. gimnaziji v Št. Vidu nad Ljubljano in je sedaj kadet v bojni službi. Njegova skladba za orgle je na videz kar moč preprosta: dva vsporedno idoča motiva in nič več, pa vendar kako naravno in logično se razvijata, do največje moči popneta, pa zopet docela umirita! Način izražanja je seveda modern, nov. Taki so naši mladi. Bog jih živi!

Urednik.

Razne reči.

Δ Na orglarski šoli Cec. društva v Ljubljani tako dolgo ne bo sprejemanja novih učencev in sploh rednega pouka, dokler ne nastopijo ugodnejše razmere. Kadar bo mogoče zopet otvoriti reden šolski pouk, se bo to pravočasno prej objavilo v „Slovcu“ in „Cerkv. Glasbeniku“.

Δ Gospod Avguštin Kos, oficijant c. kr. okrajnega glavarstva v Krškem kot davčne oblasti in pevovodja ter organist mestne župne cerkve in samostanske čč. oo. kapucinov je imenovan višjim pisarniškim oficijantom. Čestitamo.

POZOR!

Kdor bi imel kak dobro ohranjen, a ne predrag harmonij na prodaj, naj blagovoli to sporočiti uredništvu „Cerkvenega Glasbenika“.

Današnjemu listu je pridejana 9. št. prilog.

odgovorni urednik lista in glasbene priloge Stanko Premrl.
Zalaga Cecilijino društvo. — Tiska Zadružna tiskarna v Ljubljani.